ECLI:LV:AT:2019:0322.C27224713.5.S

Lieta Nr. C27224713, SKC-132/2019
Civillietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
SPRIEDUMS
Rīgā 2019.gada 22.martā

Senāts šādā sastāvā: senators referents Valerijans Jonikāns,
senatore Ļubova Kušnire,
senatore Marika Senkāne

rakstveida procesā izskatīja civillietu sakarā ar dzīvokļu īpašnieku kooperatīvās sabiedrības /Nosaukums A/ kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2017.gada 11.septembra spriedumu dzīvokļu īpašnieku kooperatīvās sabiedrības /Nosaukums A/ prasībā pret SIA „Rīgas ūdens" par pārrēķina veikšanu par saņemtajiem pakalpojumiem.

Aprakstošā daļa

[1] Dzīvokļu īpašnieku kooperatīvā sabiedrība /Nosaukums A/ (turpmāk – DzĪKS /Nosaukums A/) cēlusi tiesā prasību pret SIA „Rīgas ūdens", kurā lūdz uzlikt par pienākumu atbildētājai veikt pārrēķinu par sniegtajiem pakalpojumiem un dzēst pamatparāda summu 2047 Ls, kas aprēķināta par lietus ūdens novadīšanu kanalizācijas tīklā un uzrādīta 2013.gada 31.oktobra rēķinā, un līgumsodu, kas aprēķināts par ūdens novadīšanu kanalizācijas tīklā.

Prasības pieteikumā norādīti šādi apstākļi.

[1.1] Dzīvojamo māju /adrese/, kopš 2007.gada 1.decembra apsaimnieko DzĪKS /Nosaukums A/, kas 2008.gada 1.aprīlī ar SIA „Rīgas ūdens" noslēgusi līgumu par pilsētas ūdensvada un kanalizācijas lietošanu.

Līgumā ietverts noteikums, ka puses apņemas ievērot un darboties saskaņā ar Latvijas Republikā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, Rīgas domes 2002.gada 17.decembra saistošajiem noteikumiem Nr.39 „Rīgas ūdensvada un kanalizācijas tīklu un būvju ekspluatācijas, lietošanas un aizsardzības noteikumi" un Rīgas domes 2002.gada 2.jūlija noteikumiem Nr. 22 „Noteikumi par notekūdeņu novadīšanu pilsētas kanalizācijas tīklā". Noteikumi Nr.22 nav pieņemti saistošo noteikumu formā, tāpēc tie nav saistoši Rīgas pilsētas iedzīvotājiem un prasītājas pārstāvis, parakstot līgumu, nosacījumus, kas saistīti ar minēto noteikumu ievērošanu, izsvītrojis.

[1.2] Neskatoties uz to, ka kooperatīvs nav piekritis veikt apmaksu par lietus ūdens novadīšanu kanalizācijas tīklā, atbildētāja katru mēnesi rēķinā uzrāda nepamatotu naudas summu par lietus ūdens novadīšanu kanalizācijas tīklā un aprēķina arī soda naudu par šī maksājuma neveikšanu.

Noslēgtais līgums un spēkā esošie normatīvie akti neuzliek par pienākumu veikt apmaksu par lietus ūdens novadīšanu kanalizācijas tīklā, līdz ar to atbildētāja nelikumīgi aprēķina minēto maksājumu.

[1.3] Atbildētāja pārkāpj Satversmes 91.panta nosacījumus, jo vienai daļai klientu atbildētāja prasa maksāt šo maksājumu, bet citiem – nē. Piemēram, biedrībai /Nosaukums B/" un dzīvokļu īpašnieku kooperatīvai sabiedrībai /Nosaukums C/, ar kurām SIA „Rīgas ūdens" arī ir noslēgts līgums par ūdens un kanalizācijas pakalpojumu piegādi, izrakstītajos rēķinos šāda izdevumu pozīcija netiek iekļauta.

[2] Prasības papildinājumos (pieteikumā par prasības summas pieaugumu) norādīts, ka kopš prasības celšanas ir pagājis laiks, atbildētāja turpina pieprasīt nepamatotus maksājumus, tāpēc lūdz uzlikt par pienākumu atbildētājai veikt pārrēķinu par sniegtajiem pakalpojumiem un dzēst pamatparāda summu 3714,82 EUR, kas aprēķināta par lietus ūdens novadīšanu kanalizācijas tīklā, un līgumsodu 2107,25 EUR, kas aprēķināts par lietus ūdens novadīšanu kanalizācijas tīklā, un uzrādītas 2015.gada 30.septembra rēķinā.

[3] Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 8.decembra spriedumu prasība noraidīta.

[4] Izskatot lietu sakarā ar prasītājas apelācijas sūdzību, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2017.gada 11.septembra spriedumu prasību noraidījusi.

[5] Kasācijas sūdzībā prasītāja lūgusi atcelt apelācijas instances tiesas spriedumu un nodot lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Motīvu daļa

[6] Izskatījis lietu, Senāts nāca pie atzinuma, ka apelācijas instances tiesas spriedums ir atceļams un tiesvedība lietā izbeidzama.

[7] Civiltiesības (civilās tiesības) ir materiālas tiesības, tās regulē indivīdam piemītošo subjektīvo tiesību rašanos, izmaiņas, pāreju citām personām un izbeigšanos. Savukārt visas procesuālās tiesības, tostarp arī civilprocesuālās, pieder pie publiskajām tiesībām (*sal. Balodis K. Ievads civiltiesībās, Rīga: Zvaigzne ABC, 2007, 23.–24.lpp.*).

Personas subjektīvo tiesību īstenošana notiek procesuālo tiesību normās noteiktajā kārtībā, kā tas vispārīgi norādīts Civilprocesa likuma 1.pantā. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 1.panta pirmo daļu katrai fiziskajai un juridiskajai personai ir tiesības uz savu aizskarto vai apstrīdēto civilo tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizsardzību tiesā.

Civilprocesa likums piešķir personai tiesības savas aizskartās tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses aizstāvēt likumā paredzētajā kārtībā. Vienlaikus likums uzliek par pienākumu ievērot tajā noteikto tiesību aizsardzības procesuālo kārtību. Tas apstāklis, ka tiesības ir aizsargājamas noteiktā procesuālajā kārtībā, liedz personai vērsties tiesā tādā veidā, kāds likumā nav paredzēts (sk. *Satversmes tiesas 2012.gada 1.novembra sprieduma lietā Nr. 2012-06-01 secinājumu daļas 9.punktu*).

Iespējamā tiesību aizskāruma novēršana, ceļot prasību tiesā, ir pieļaujama, ja nepastāv kāds no Civilprocesa likuma 132.panta pirmajā daļā minētiem pamatiem, kas izslēdz tiesvedību. Viens no šādiem pamatiem ir Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 2.punktā minētais, proti, tiesnesis atsakās pieņemt prasību, ja prasību cēlusi persona, kurai nav prasības tiesību.

[8] DzĪKS /Nosaukums A/ cēlusi prasību par pienākuma uzlikšanu atbildētājai veikt pārrēķinu par sniegtajiem pakalpojumiem un dzēst pamatparāda summu un līgumsodu, kas norādīti rēķinā. Pēc būtības prasītāja vēlas panākt tiesas apstiprinājumu (konstatējumu), ka tai laikā no 2007.gada decembra līdz 2016.gada 1.aprīlim nebija pienākuma maksāt par lietus ūdens novadīšanu pilsētas kanalizācijas tīklā, kā to prasa pakalpojuma sniedzējs, norādot rēķinos konkrētas summas un aprēķinot līgumsodu.

Respektīvi, prasītājas izvirzītie prasījumi faktiski ir vērsti uz parāda neesamības konstatēšanu, kas pēc savas būtības atbilst juridisko attiecību nepastāvēšanas, tas ir, tā dēvētās negatīvās atzīšanas prasībai.

[8.1] Šāda prasība vēsturiski sakņojas romiešu tiesību institūtā *provocatio ex lege diffamari,* vērsta uz juridisku attiecību neesamības atzīšanu pirms noticis tiesību pārkāpums, kurš dotu pamatu prasīt apmierinājumu (sk. *Lange V. Atzīšanas prasība un mūsu Senāta judikatūra. Rīga, 1937., 7.lpp.*).

Civilprocesa likuma, kas bija spēkā Latvijā starpkaru laikposmā, 3.pants noteica: „[..] pie strīdiem par civiltiesībām pieder arī prasības par atzīšanu, vai tiesiska attiecība pastāv, vai nepastāv, kolīdz prasītājam tajā laikā ir likumīga interese apstiprināt šo attiecību tiesas ceļā [..]. Proti, personai, kura tiesības atbildētājs nostāda apdraudētā stāvoklī, bet vēl nav pārkāpis, bija pamats celt atzīšanas prasību, kurai pēc būtības ir prejudiciāls raksturs (sk. *Civilprocesa likums (1938.g. izd., 1939.g. iespied.) ar paskaidrojumiem. Sastādījuši F.Konradi, T.Zvejnieks u.c. Rīga, Valsts tipogrāfijas izdevums, 1939, 10.–12.lp.*).

Atšķirībā no minētā likuma, 1998.gada 14.oktobrī pieņemtajā Civilprocesa likumā (spēkā no 1999.gada 1.marta) līdzīgu normu, kas paredzētu personai iespēju tiesas ceļā prasīt tiesisko attiecību nepastāvēšanas atzīšanu (celt tiesā prejudiciālu atzīšanas prasību), likumdevējs izvēlējies neiekļaut.

Civilprocesa likumā nav paredzēta iespēja tiesas ceļā prasīt juridiskas attiecības pastāvēšanas vai nepastāvēšanas atzīšanu. Tātad atbilstoši Civilprocesa likumam personai nav

tiesību vērsties tiesā prezumējama tiesību aizskāruma gadījumā nolūkā izvairīties no kādas darbības izpildes nākotnē (sk. *Augstākās tiesas 2018.gada 14.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-107/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0214.C28458012.1.S) 13.punktu, 2018.gada 26.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKC-36/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0426.C28418212.4.S) 8.1.punktu*).

[8.2] Pamatojoties uz spēkā esošo civilprocesuālo regulējumu, Augstākās tiesas praksē ir nostiprināta atziņa, ka prasītājam nav prasījuma tiesību atzīšanas prasības celšanai, jo nav normu, kas paredzētu personai iespēju tiesas ceļā prasīt juridiskas attiecības pastāvēšanas vai nepastāvēšanas atzīšanu (sk., *piemēram, Augstākās tiesas 2014.gada 19.decembra lēmumu lietā Nr. SKC-3112/2014 (3-10/0028), 2015.gada 29.maija lēmumu lietā Nr. SKC-2288/2015 (3-10/0169/14), 2017.gada 28.februāra spriedumu lietā Nr. SKC-60/2017 (C36055613), 2017.gada 1.augusta rīcības sēdes lēmumu lietā Nr. SKC-1724/2017 (3-10/0142/29), 2017.gada 20.decembra spriedumu lietā Nr. SKC-268/2017 (C30738312), 2019.gada 21.janvāra spriedumu lietā Nr. SKC-47/2019 (ECLI:LV:AT:2019:0121.C29659114.1.S)*).

[9] Ievērojot iepriekš norādīto, secināms, ka DzĪKS /Nosaukums A/ nav prasības tiesību šāda rakstura prasības celšanai, tādēļ tiesai vajadzēja atteikties pieņemt prasības pieteikumu (Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 2.punkts).

Likumdevējs ietvēris likumā regulējumu gadījumiem, kad tiesā kļūdaini ierosināta lieta, lai gan prasītājam nav prasības tiesību, proti, tiesvedība šādā lietā jāizbeidz, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 223.panta 2.punktu, 440.pantu vai 474.panta 3.punktu.

Ne pirmās instances tiesa, ne apelācijas instances tiesa nav izbeigusi tiesvedību atbilstoši Civilprocesa likuma 223.panta 2.punktam vai 440.pantam.

Civilprocesa likuma 474.panta 3.punkts noteic, ka kasācijas instances tiesa var atcelt visu spriedumu vai tā daļu un izbeigt tiesvedību, ja otrās instances tiesa nav ievērojusi šā likuma 223.panta noteikumus.

Līdz ar to spriedums atceļams un tiesvedība lietā izbeidzama, nevērtējot kasācijas sūdzībā
izteiktos argumentus.

[10] Senāts papildus norāda, ka tiesvedības izbeigšana neliedz iespēju DzĪKS /Nosaukums A/ izmantot tās norādītos apsvērumus un argumentus gadījumā, ja pakalpojuma sniedzēja celtu pret to prasību par parāda, kas pamatots ar prasības pieteikumā minētajiem rēķiniem, piedziņu.

[11] No Civilprocesa likuma 458.panta otrās daļas otrā teikuma nepārprotami izriet, ka drošības naudu atmaksā, ja apelācijas instances tiesas spriedums tiek pilnīgi vai kādā daļā atcelts (grozīts), tādējādi apmierinot kasācijas sūdzību.

Tā kā izskatāmajā lietā par sprieduma atcelšanas iemeslu nevar uzskatīt kasācijas sūdzības pamatotību, Senāts atzīts, ka drošības naudas atmaksāšana prasītājai būtu pretrunā ar iepriekš minētās normas jēgu un mērķi.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 3.punktu, Senāts

nosprieda

atcelt Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2017.gada 11.septembra spriedumu un izbeigt tiesvedību lietā.

Spriedums nav pārsūdzams.

Senators V. Jonikāns

Senatore Ļ. Kušnire

Senatore M. Senkāne